9 - 20

ISSN 097[illegible]77
RNI. MAHMUL02805/2010/33461

International Registered & Recognized
Research Journal Related To Higher Education for all Subjects

INTERLINK RESEARCH ANALYSIS

(UGC Approved, Refereed & Peer Reviewed Research Journal)

Year - X, Issue - XX, Vol. - II
Impact Factor 6.20 (GRIFI)
July 2019 To Dec. 2019

JAIKRANTI ARTS AND COMMERCE SENIOR COLLEGE
ICSSR SPONSORED

TWO DAY NATIONAL SEMINAR

ON

"Recent Economic Reforms & Its Impact on Industrial Development in India"

(20th - 21st Sept. 2019)

Editor In Chief
Dr. Avinash V. Pawar

Scanned with OKEN Scanner

RNI. MAHMUL02805/2010/33461
Interlink Research Analysis
IMPACT FACTOR 6.20
ISSN 0976-0377
Issue : XX, Vol. II, July 2019 To Dec. 2019

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	स्वच्छ भारत अभियान काळाची गरज **डॉ. एम.डी. कच्छवे**	1
2	भारतीय अर्थव्यवस्थेतील रोखरहित व्यवहारांची उपयुक्तता एक अभ्यास **सागर शरद कुलकर्णी**	6
3	भारतातील आर्थिक सुधारणा - एक दृष्टीक्षेप **डॉ. अनंत नरवडे**	12
4	जी.एस.टी. धारणा आणि सुधारणा **गायत्री लक्ष्मण गायकवाड**	19
5	भारतीय अर्थव्यवस्थेतील विविध क्षेत्रावर वस्तू आणि सेवा कराचा परिणाम **डॉ. संजय मारोती मुंडकर**	24
6	भारतातील नवीन आर्थिक सुधारणा **डॉ. राजश्री आप्पाराव जाधव**	28
7	मेक इन इंडिया व औद्योगिक विकास **डॉ.डी.पी. कांबळे, डॉ. मनोजकुमार सोमवंशी**	33
8	भारतातील आर्थिक सुधारणा : काल, आज आणि उद्या **डॉ. लता कमलापुरे**	36
9	एक झेप : भारतात आणि औद्योगिक विकासाच्या दिशेने **अक्षय कमलाकर पवार**	45
10	आर्थिक धोरणानंतर भारताचा आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि धोरण **डॉ. शिवराज रामराव पाटील**	52
11	भारतातील औद्योगिक विकास आणि आर्थिक सुधारणा **डॉ. अनिल दि. वाडकर**	58
12	मेक इन इंडिया : एक दृष्टिक्षेप **डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	65
13	लघु आणि मध्यम उद्योगांवर वस्तू व सेवाकराचा परिणाम **डॉ. गजानन भा. पाटील**	69
14	समावेशक विकासासाठी कौशल्य विकास **डॉ. शिवाजी पाते**	79
15	भारतातील आर्थिक सुधारणांचा भारतीय व्यापारशेष व रोजगारावर पडलेल्या परिणामांचा अभ्यास **डॉ. बी.एस. सावके**	87
16	जी.एस.टी. चे औद्योगिक क्षेत्रावरती झालेले परिणाम **रविकुमार चंद्रकांत माने**	92

Scanned with OKEN Scanner

Sr.No.	Name Of Author	Title Of Paper	Page No.
91	प्रा. लता माने	आर्थिक विकासात महात्मा गांधीजीचे योगदान	266
92	डॉ. माधव नरहारी कांबळे	महात्मा गांधीजींच्या सामाजिक ऐक्य विचाराची एकविसाव्या शतकातील प्रासंगिकता	269
93	प्रा. तातेराव जगन्नाथराव नंदवे	महात्मा गांधी व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : विचार मंथन	271
94	प्रा. प्रदिप मारोती लंजिले	गांधी समजून घेताना, गांधीचे एकादश व्रत	275
95	डॉ.चंदन मारोतीराव बावलगावे राहुल पंढरी कांबळे	भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात गांधीवादी स्त्रियांचे योगदान	277
96	डॉ. आर. डी. शिंदे	'नई तालीम' अभिनव क्रांतीचा प्रयोग	280
97	डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	महात्मा गांधी आणि हिंद–स्वराज्य	282
98	ऋषिकेश वैजनाथ शिरुरे	महात्मा गांधीजी आणि ग्रामस्वराज्य	284
99	राम कोंडीबा सदानंदे	महात्मा गांधीजींची ग्रामस्वराज्यांची कल्पना	286
100	प्रा. संजयादेवी पवार (गोरे)	महात्मा गांधींचे एक आदर्शवादी शैक्षणिक धोरण	288
101	उमा ज्ञानोबा साठे	महात्मा गांधीच्या विचारातील ग्रामस्वराज्य संकल्पनेचा अभ्यास	290
102	डॉ. शेख शहाजहान बशीर	आजच्या जगात गांधी विचारांची आवश्यकता	292
103	डॉ. शिवाजी पाते	महात्मा गांधीची विश्वस्त कल्पना	294
104	शिवरूद्र शरणप्पा बदनाळे	महात्मा गांधी आणि सत्याग्रह	296
105	सुलक्षणा भारत पाटील	म.गांधी यांचे स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान आणि तत्त्वज्ञान	299
106	प्रा. सुनिता शंकरराव कांबळे	ग्रामीण विकासात महात्मा गांधीजींचे विचार आणि भूमिका	301
107	डॉ. विजयकुमार गणपत तांबारे	महात्मा गांधी आणि ग्रामस्वराज्य	304
108	डॉ. उद्धव न. कांबळे	महात्मा गांधीजींच्या अहिंसा संकल्पनेची प्रासंगिकता	306
109	प्रा. विजय किशनराव पांचाळ	महात्मा. गांधीची ग्रामस्वराज्य संकल्पना	309
110	प्रा. विजय नागनाथ तोंडारे	महात्मा गांधी यांचे शैक्षणिक विचार	311

Scanned with OKEN Scanner

2021-22

122

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

July To Sept.2021
Issue 39, Vol-07

Date of Publication
01 August 2021

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहूभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायक्षेत्र:बीड

"Printed by: Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpat.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with OKEN Scanner

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318

Vidyawarta®
Peer-Reviewed International Journal

July To Sept. 2021
Issue-39, Vol-07

07

14) विद्यार्थी व्यक्तिमत्व जडण—घडणीत अभ्यास पूरक उपक्रमांचे महत्त्व
डॉ.कुसुम विजयकुमार चौधरी, मुंबई ||56

15) वडार समाजातील महिलांची वास्तव स्थिती
डॉ. भारती प्रमोद गायकवाड, जळगांव ||60

16) अनुसूचित जातींच्या राजकीय आरक्षणा संबंधी संविधानिक तरतुदी
डॉ. गजानन जी. हिवराळे, जि. वाशिम ||62

17) वेगळ्या राज्यांचे धोरण आणि राजकारण
प्रा.डॉ. शाम कदम, औरंगाबाद ||66

18) रणजित देसाई कादंबरी लेखना मागील प्रेरणा
डॉ. सीता ल.केंद्रे, जि.बीड ||67

19) भारतीय ग्रामीण कृषी अर्थव्यवस्थेतील रोजगार स्थिती आणि कोविड-१९
डॉ.एस.के. नन्नावरे, जि. अकोला ||70

20) अनुसूचित जातीसाठी राबविलेल्या कल्याणकारी योजनांचा अभ्यास
राजरत्न भिमराव पोहेकर & डॉ.सुरेश बी. ढाके, जि जळगांव ||73

21) मध्यस्थ मार्गदर्शक तत्वे आणि डिजिटल मीडिया आचारसंहिता कोड नियम, ...
प्रा.डॉ. पुनित राऊत, काटोल ||76

22) स्थानिक इतिहास लेखनाची गरज व संशोधकास येणाऱ्या अडचणी
प्रा.सुरेखा दिनेश गांगुर्डे, अहमदनगर ||80

23) वेब २.०
भारत दिलीप सुरवसे, औरंगाबाद ||82

24) दिव्यांगांच्या आर्थिक विकासात महाराष्ट्र राज्य दिव्यांग वित्त व विकास ...
प्रा. सूर्यवंशी भंडाजी रंगराव & प्रा.डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे, हाडोळती ||84

25) मानवाधिकार और बहुसंस्कृतिवाद : भारतीय परिप्रेक्ष्य
डॉ० अनुराधा सिंह, प्रयागराज, उ०प्र० ||89

26) जनपद—टिहरी गढ़वाल में लिंगानुपात की स्थिति का विश्लेषणात्मक अध्ययन
डॉ० (श्रीमती) संगीता भट्ट & डॉ०मुकेश रयाल, श्रीनगर (गढ़वाल) ||94

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor-7.675 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

October-2021

ISSUE No- (CCCXXV) 325

Indian Economy: Issues & Challenges (2014 to 2021)

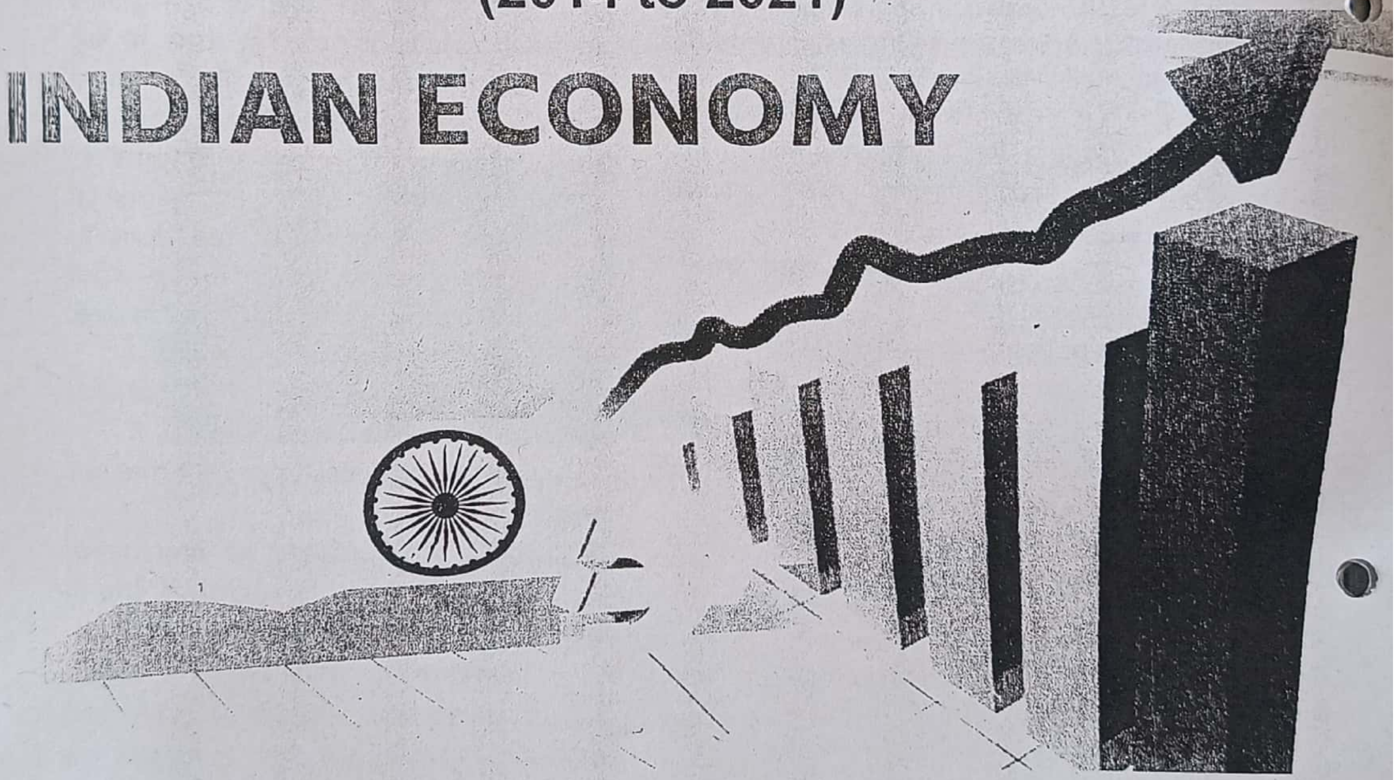

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr. Manjusha R. Thakre
Organizing Secretary
Head, Dept. of Economics
Annasaheb Gundewar
College, Nagpur-13

Annasaheb Gundewar College, Nagpur-13

For Details Visit To : *www.aadharsocial.com* Aadhar Publications

Scanned with OKEN Scanner

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor -(SJIF) -7.675,Issue NO, 325 (CCCXXV)
ISSN : 2278-9308
October, 2021

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	नोटबंदी : रोकडविरहित अर्थव्यवस्थेकडे वाटचाल आणि सरकारसमोरील आव्हाने	निता सखाराम खिराळे	1
2	वस्तू आणि सेवा कर (जीएसटी) ही भारतीय कर प्रणालीची उत्क्रांती आहे	सावन किसन राठोड	3
3	भारतीय कृषी धोरणे व योजना — एक अभ्यास	प्रा.श्रीकृष्ण बी.बोढे	6
4	भारतीय कृषी कायदे व शेतीचा विकास -- एक मृगजळ	प्रा.पुरुषोत्तम रंगराव चाटे	11
5	लोकसंख्या वृद्धीचा भारताच्या आर्थिक विकासावर प्रभाव	डॉ. अश्विनी श्रीधर राऊत	14
6	Study of Poverty In India	Dr. J.M. Kakde	24
7	भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या समस्या व प्रमुख आव्हाणे	डॉ. सुनिल शिंदे	29
8	महिला उद्योजकतेतून आत्मनिर्भर भारत	डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	34
9	भारतीय पायाभूत संरचना आणि आव्हाने	डॉ. विठ्ठल घिनमिने	37
10	अमर्त्य सेन यांचा जीवन परिचय व आर्थीक विचार	प्रा. डॉ. लोकचंद जाधव	43
11	'कृषी विकासात प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजनेची भूमिका'(संदर्भ वर्धा जिल्हा)	प्रा. जगदीश वाटमोडे / डॉ. संजय धनवटे	46
12	वस्तू व सेवा कराचे उद्योग क्षेत्रावर परिणाम : एक आढावा	डॉ. मदन जी. प्रधान	50
13	नवीन कृषी कायदा : स्थिती व आव्हाने	डॉ. जयंतकुमार एम. मस्के	53
14	भारतातील आर्थिक विकासावर लोकसंख्या वाढीचा परिणाम	प्रतिक गोकुलदास ठाकरे	56
15	कोविड — 19 व भारतीय कृषी क्षेत्र	प्रा.डॉ. विनोद बागवाले	61
16	वस्तू व सेवा कराचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम : एक अभ्यास	डॉ. एस. पी. झांबरे	67
17	भारतीय अर्थव्यवस्था की चुनौति	डॉ. अजय नानाजी सरटकर	70
18	गरीबी और असमानता	डॉ. शमापरवीन सरफराज खान	73
19	'ग्रामीण पर्यटन व्यवसाय से भारतीय ग्रामीण आर्थिक विकास —एक अध्ययन	प्रा.डॉ.ए.बी.पटले	76

Scanned with OKEN Scanner

Peer reviewed Journal   Impact Factor: 7.265   ISSN-2230-9578

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Referred Journal

30 October 2021 Volume-12 Issue-15

Agriculture and Rural Development: Strategic Issues and Reform Options

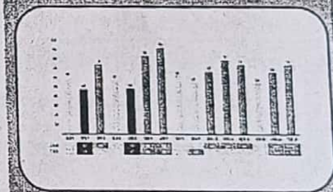

Chief Editor
Dr. R. V. Bhole
'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.)

Guest Editor
Dr. R K Pardeshi.
Principal
Sant Ramdas Arts, Commerce and Science College, Ghansawangi Dist. Jalna

Guest Editor
Dr. Y. M. Chavan
I/CPrincipal
Sahakarbhushan S. K. Patil College, Kurundwad.

Executive Editors
Dr. Tathe S.V.   Dr. A. D. Jadhav   Mr. Santosh P. Mane

Address
'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot. No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

'Journal of Research & Development' A Multidisciplinary International Level Referred and Peer Reviewed Journal,
Impact Factor-7.265, ISSN: 2230-9578, 30 October2021, Volume-12, Issue-15
Agriculture and Rural Development: Strategic Issues and Reform Options

20	भारतातील ग्रामीण विकासात सरकारी योजना डॉ. ताठे एस. व्ही ,सौ. छाया भगवान बोर्डे	86-89
21	कृषी पर्यटन व ग्रामीण विकासा करिता उपयुक्त जलव्यवस्थापन डॉ बालासाहेब शिवाजी पवार	90-95
22	शिवरायांचे रायगडावरील जलव्यवस्थापन एक अभ्यास योगिता कल्याणराव खापरे	96-100
23	"मल्टीस्टेट श्येडूल्ड को-ऑपरेटीव्ह बँकांची ग्रामीण विकासातील भूमिका" डॉ.रविंद्र अशोक आहिरे	101-108
24	कृषि क्षेत्रातील यशस्वी उपक्रमांचे सार्वत्रिकीकरण काळाची गरज अंकुश तुकाराम करपे	109-113
25	"जालना जिल्ह्यातील शेती व्यवसायावर झालेला आतिवृष्टीचा परिणाम - एक भौगोलिक अभ्यास" प्रा. डॉ. भाऊसाहेब सोनाजी देवकर, प्रा. डॉ. सर्जेराव ताठे	114-122
26	संजीव के "फाँस' उपन्यास में किसान विमर्श डॉ.शिवाजी रामकिशन सांगोळे	123-126
27	डॉ. बाबासाहेब आंबडेकर यांच्या कृषीविषयक विचारांची समकालीन उपयोगीता प्रा. विजय डी. वाकोडे	127-130
28	भारत में कृषि फसलों के लिए जल की आवश्यकता और प्रबंधन : एक भौगोलिक अध्ययन Dr. Dinesh Kumar	131-138
29	शेतमजुरांचा तुटवडा : भारतीय शेती पुढील ज्वलंत आव्हान. डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	139-143
30	विकास पत्रकारितेचे स्वरूप आणि महत्त्व : एक चिकित्सक अभ्यास डॉ. बाळासाहेब दत्तात्रय मागाडे	144-147
31	ग्रामीण जीवनातील शेतीचे महत्व प्रा. नंदकिशोर आत्माराम पाटील , डॉ. भाऊसाहेब सोनाजी देवकर	148-152
32	उपाय कोरोना-19 विरुद्धचा - आरोग्य चिंतन" - एक सामाजिक अभ्यास प्रा.सामग सुनिल व्यंकटेश	153-157
33	२०१४ नंतर काँग्रेस पक्षाच्या वाटचालीचा चिकित्सक अभ्यास प्रा. मारुती चांगदेव हजारे, प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार कुरणे	158-162
34	जालना तालुक्यातील लिंग रचनेचे अभिक्षेत्रीय वितरण एक अभ्यास प्रा.डॉ.सोमीनाथ सारंगधर खाडे, श्री. मनोज मधुराज डोईफोडे	163-165
35	जालना जिल्ह्यातील अंबड आणि घनसावंगी तालुक्यातील आर्थिक आणि सामाजिक विकासात कर्मयोगी अंकुशराव टोपे समर्थ सहकारी साखर कारखान्याची भूमिका एक भौगोलिक अभ्यास (2001-2011) डॉ. एस. व्ही. ताठे, श्री. अभिजीत बी. गुजर	166-169
36	ग्रामीण जीवनातील शेतीचे महत्त्व डॉ. दीपक गायकवाड	170-172
37	कोविड – १९ चा भारतीय कृषी व ग्रामीण विकासावर झालेला परिणाम प्रा.डॉ.संतोष दळवी	173-176
38	पश्चिम विदर्भातील मुख्य रस्ते मार्गांची संपर्कतेची पातळी : भौगोलिक अध्ययन डॉ विशाल एस मून	177-180

Scanned with OKEN Scanner

140

Shri Param Hans Education & Research Foundation Trust

www.SPHERT.org

भारतीय भाषा, शिक्षा, साहित्य एवं शोध

ISSN 2321 – 9726

WWW.BHARTIYASHODH.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT SCIENCE & TECHNOLOGY

ISSN – 2250 – 1959 (0) 2348 – 9367 (P)

WWW.IRJMST.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF COMMERCE, ARTS AND SCIENCE

ISSN 2319 – 9202

WWW.CASIRJ.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT SOCIOLOGY & HUMANITIES

ISSN 2277 – 9809 (0) 2348 - 9359 (P)

WWW.IRJMSH.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF SCIENCE ENGINEERING AND TECHNOLOGY

ISSN 2454-3195 (online)

WWW.RJSET.COM

INTEGRATED RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT, SCIENCE AND INNOVATION

ISSN 2582-5445

WWW.IRJMSI.COM

Scanned with OKEN Scanner

IRJMSH Vol 12 Issue 11 [Year 2021] ISSN 2277 – 9809 (Online) 2348–9359 (Print)

भारतातील दिव्यांग लोकसंख्या व सबलीकरण : एक अभ्यास.

संशोधक

श्री. सूर्यवंशी भंडाजी रंगराव

श्री. शिवाजी महाविद्यालय,

बार्शी

मार्गदर्शक

डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे

कर्मयोगी तुळशीराम पवार महाविद्यालय,

हाडोळती,

■ गोषवारा :-

भारतातील दिव्यांगांची लोकसंख्या वाढत आहे. जगात अशिया खंडात दिव्यांगांच्या प्रश्नाकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे. कारण या खंडात विकसनशील व अविकसित देशाचा समावेश आहे. जगातील अनेक देशांनी सामाजिक न्याय, समानता, समान हक्क, या तत्वानुसार समाजातल्या शारीरिक दुर्बल, आर्थिक दुर्बल घटकाचा सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक विकास साध्य केलेला आहे. पण दिव्यांगांच्या विकासाला प्रारंभी कमी महत्व दिल्याचे दिसून आले आहे. 1976 साली पार पडलेल्या संयुक्त राष्ट्रा संघाच्या सर्वसाधारण सभेपासून दिव्यांगांच्या विकासाला जगातील अनेक राष्ट्रात चालना मिळाली त्यानंतर जगातील अनेक देशातील सरकार कडून आपापल्या देशातील दिव्यांगांच्या विकासासाठी वेगवेगळी ध्येयधोरणे आखली जातात भारता सारख्या विकसनशील देशात वाढत्या लोकसंख्येबरोबरच लोकसंख्येतील वाढत्या दिव्यांगांचे प्रमाण ही एक प्रमुख समस्या आहे. लोकसंख्या वाढ व लोकसंख्या वाडी बरोबर वाढती दिव्यांग लोकसंख्या याचा विचार करून भारत सरकारने दिव्यांगांच्या विकासासाठी सामाजिक न्याय विभागा अंतर्गत स्वतंत्र दिव्यांग सबलीकरण विभागाची स्थापना केली. व दिव्यांगांच्या सशक्तीकरणाच्या अनेक योजना व दिव्यांगांच्या विकासासाठी वेगवेगळ्या संस्थांची स्थापना या विभागा मार्फत करण्यात आलेली आहे. त्याचा आढावा प्रस्तुत शोध निबंधात घेण्यात आला आहे.

■ सूचक शब्द :- दिव्यांग लोकसंख्या, सामाजिक सबलीकरण, सामाजिक न्याय, सामाजिक विकास,

व्यावसायिक शिक्षण, कल्याणकारी योजना, आर्थिक विकास, वित्तीय साह्य.

■ प्रस्तावना :-

भारताचा वाढता आर्थिक विकास व त्याच बरोबर वाढत जाणारी लोकसंख्या या प्रश्नांची सध्या चर्चा होत आहे. देशाचा जलद गतीने विकास साध्य करायचा असेल तर देशातील

आज़ादी का अमृत महोत्सव

लोककल्याणकारी राजा शिवछत्रपती

Benevolent King Shivchhatrapati

डॉ.बब्रुवान केरबाजी मोरे
संपादक

Scanned with OKEN Scanner

३०.	लोककल्याणकारी राजा छत्रपती शिवाजी महाराज	डॉ. शांता जाधवर (गीते) सहा. प्रा. शशिकांत बी. पाटील	२४७
३१.	भारतीय नौदलाचे जनक- छत्रपती शिवाजी महाराज	डॉ. बब्रुवान मोरे	२५४
३२.	"शिवरायांचे आदर्श व्यक्तिमत्व"	प्रा. डॉ. अशोक गंगाराम साबणे	२६३
३३.	छत्रपती शिवाजी महाराज : एक दूरदर्शी जलसंवर्धक आणि जलव्यवस्थापक	भिकाणे शोभा राजेंद्र	२७३
३४.	शिवकालीन ग्राम प्रशासन	डॉ. टेंकाळे सुवर्णा उमाकांत	२७९
३५.	शिवकालीन स्त्रियांचा दर्जा.....	कराड शिवहार बापुराव	२८६
३६.	"छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे शेतीविषयक धोरण"	प्रा. डॉ. कृष्णा मालकर शिवाजी काशीनाथ गायकवाड	३०१
३७.	मराठेकालीन (शिवकालीन) न्याय व राज्यव्यवस्था	डॉ. बंजारा दिलीप लालू	३०७
३८.	छत्रपती शिवाजी महाराजांचे अष्टप्रधान मंडळ : ऐतिहासिक अभ्यास	डॉ. बाळासाहेब काळे	३१२
३९.	छत्रपती शिवरायांचा वैज्ञानिक दृष्टीकोन	संतोष उध्दवराव झामरे	३१९
४०.	शिवकालीन अष्टप्रधान मंडळाचे महत्व	डॉ. बब्रुवान मोरे	३२२
४१.	"शिवकालीन लोकप्रशासन"	डॉ. लक्ष्मण काशिनाथ उलगडे	३३३
४२.	शिवरायांचे आर्थिक धोरण	डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	३३६
४३.	शिवकालीन वाहतुकीची साधने; एक दृष्टीक्षेप	प्रा. डॉ. सुधाकर वाघ	३४३

Scanned with OKEN Scanner

2022-23

MAH/NAN/10936/2015
ISSN : 2454-7905
SJIF 2021 - Impact Factor: 7.479

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal
(A Peer Reviewed)

Year - 8. Vol.I, Spcial Issue-LXXIII, 16 Nov. 2022

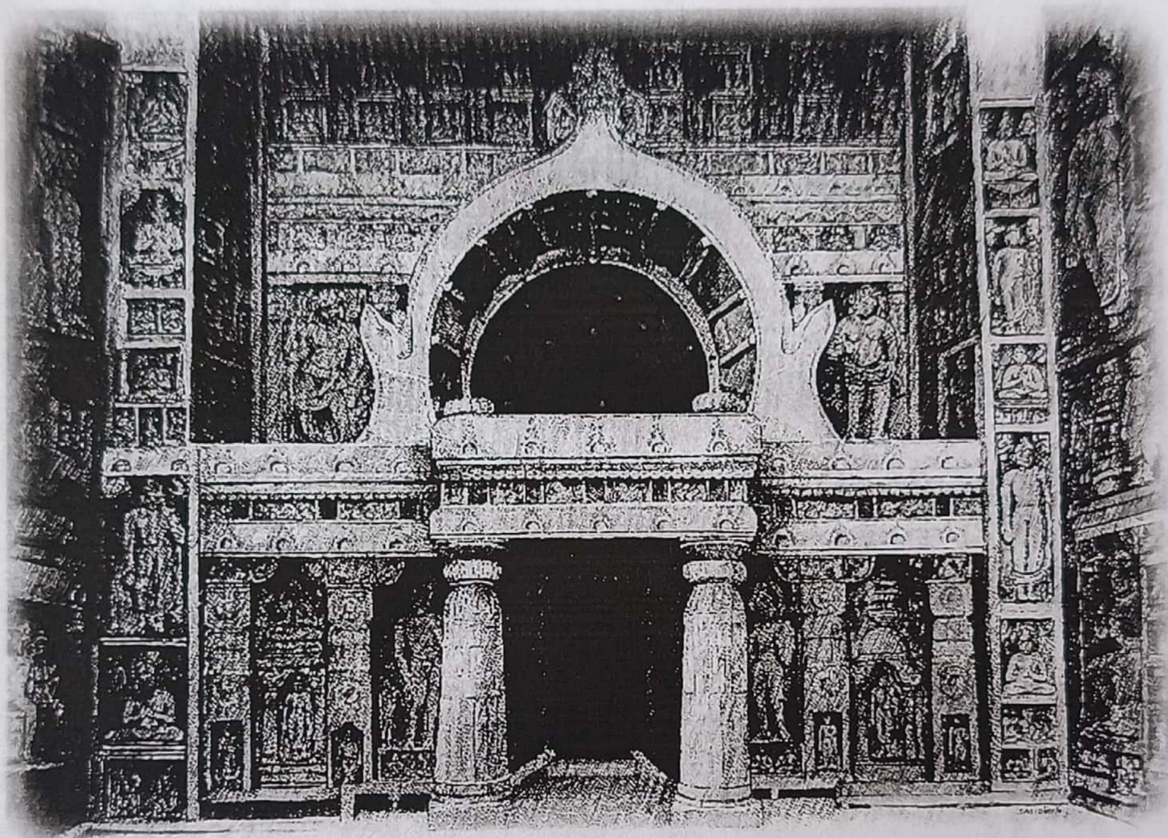

तथागत बुध्द की विचारप्रणाली और वर्तमान स्थिति
The Thought System of Buddha and Current State of Affairs

मुख्यसंपादक
प्राचार्य डॉ. दिपक बच्चेवार

संपादक
डॉ. एस. आर. बुवा

सहसंपादक
डॉ. गोविंद के. शिळे

Scanned with OKEN Scanner

वर्तमान दौर में बुद्ध की प्रासंगिकता

डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख, कर्मयोगी तुळशीराम पवार महाविद्यालय, हाडोळती जिल्हा लातूर.

वर्तमान में बुद्ध के विचार की आवश्यकता पर एक नजर डालना इस संशोधन लेख का महत्वपूर्ण उद्देश है। बुद्ध स्वयं को इसी संसार की व्यक्ती के रूप में प्रस्तुत करते है, जिसने अपनी अंतरदृष्टी से बुद्धत्व की प्राप्ति की है। किसी प्रकार के दैवत्व या उनके व्यक्तित्व और व्यवहार में कोई दैवीय तत्व के होने का उनका कोई दावा नही हैं। वे अपने अनुयायीयों से भी जीवन के सत्य की अनुभूती करने के लिए प्रोत्साहित करते हैं। बुद्ध मनुष्य को सामाजिक प्राणी के रूप मे देखते है, जिसके दुःख निवारण संभव है।

बौद्ध धर्म के अनुसार, मनुष्य मस्तिष्क, शरीर, इच्छा, चाहत, उद्देश, आशय, रुची, भाव व तर्क का समुच्चय है बिना किसी बाह्य हस्तक्षेप के उसे अपने नैतिक और अध्यात्मिक परिवर्तन के लिए प्रयास करना हैं।

बुद्ध अपने धम्म के सिद्धांतों के तार्किक परीक्षण के आग्रही हैं और वे अपने शिष्यों से बिना किसी विशेष आदर या अनुराग के उनके अपने विचारों को भी तर्क की कसोटी पर परखने के लिए कहते हैं। बुद्ध के लिए जीवन की तात्कालिक चिंताएं महत्त्वपूर्ण हैं। इस बात को उनके तीर वाले उद्धरण से समझा जा सकता है। अगर तीर से घायल किसी व्यक्ति के लिए प्राथमिकता यह होनी चाहिये कि यह तीर उसके शरीर से बाहर निकले और उससे हुए घाव की तुरंत चिकित्सा हो। यदि वह व्यक्ति तीर चलाया, उसकी जाती क्या थी, कहा से आया आदि जैसे व्यर्थ के प्रश्न मे उलझ जायेगा तो यह उसके लिए निःसंदेह घातक होगा। बुद्ध के लिए धार्मिक-दार्शनीक पहचान महत्वपूर्ण नही है, बल्कि नैतिक और अध्यात्मिक जीवन का निरंतर प्रयास आवश्यक हैं।

इस पर्यास में मार्गदर्शन के लिए सूत्र बुद्ध ने देये जो विवरण और विश्लेषण के साथ बौद्ध धर्म के शास्त्रो मे सन्निहित है। बुद्ध के संदेश और संकेतों में कई ऐसे सूत्र है, जिनसे हमें सीख लेने की जरूरत हैं। विश्व और पूरी मनुष्यता के सामने उपस्थित संकटों को तीर के उद्धरण वाले प्रसंग के परिप्रेक्ष्य में रखते हुए उन्हे श्रेणीबद्ध कर प्राथमिकताएंटर तय की जानी चाहिये। उदाहरण के लिए युद्ध की समस्या और उससे जनित विभिषीका को लें। युद्ध, सैनिक संघर्ष, परस्पर अविश्वास आदि समस्याएं मानवता की चिर समस्याएं हैं और इनसे ही बहुत सारी अन्य परेशानियां जन्म लेती है। बुद्ध के लिए हिंसा अस्वीकार्य है। वे युद्ध और शांति का उद्गम केंद्र मनुष्य के मस्तीष्क को मानते हैं। इसीलिये वे चित्त की शांति और हृदय मे करुणा की बात करते हैं। समानता, न्याय, स्वतंत्रता और मानवाधिकार आज के लोक तांत्रिक विश्व के प्रमुख मूल्य हैं। वैसे तो ये तत्व सामाजिक और राजनीतिक दर्शन के अन्तर्गत आते हैं, लेकिन इनपर धार्मिक विचार भी बहुत पहले से व्यक्त किया जाते रहे हैं। प्राचीन भारत में ये अलग से विचारणीय विषय न होकर एक समग्र विश्वदृष्टी के ही अंग थे।

बुद्ध के दर्शन में समानता का अर्थ इस तथ्य को रेखांकित करना है कि हर व्यक्ति एक गरिमापूर्ण उपस्थिती है और हर एक व्यक्ति को अवसर, संसाधनों अधिकारों आदि की उपलब्धता बिना किसी भेदभाव की सुनिश्चित की जाने चाहिये। हम सभी यह जानते हैं की दुनिया में मौजूद अधिकांश विषमताएं मनुष्यजनित हैं। उदाहरण के लिए, हम जाति-व्यवस्था को ले सकते हैं।

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refreed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

FEBRUARY 2023
(CCCLXXXVIII) 388 (D)

ENVIRONMENT : ISSUES, CHALLENGES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr.Mukte R.D.
Head Department of Economics.
Shivaji College, Hingoli
Tq.Dist.Hingoli (MS)

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadharsocial.com Aadhar Publicatio

Scanned with OKEN Scanner

20	पर्यावरण विषयक चळवळी डॉ. आर. व्ही. मोरे	84
21	भारताचे पर्यावरण विषयक धोरण आणि कायदे : एक दृष्टीक्षेप प्रा.डॉ. देविदास ग्यानुजी नरवाडे	88
22	हवामान बदलाचा शेतीवरील होणारा परिणाम कु.सुजाता गिरधारी चव्हाण	93
23	ध्वनी प्रदूषण कारणे परिणाम व उपाय डॉं. हुरगुळे निवृती रंगनाथ	97
24	शुद्ध पाण्यासाठी शुद्ध पर्यावरण- मुलभुत मानवी गरज डॉ. विजयकुमार सोन्नर	102
25	पर्यावरण : मानव आणि शाश्वत विकास प्रा.के.जे.खंदारे	106
26	वाढते शहरीकरण आणि पर्यावरण:एक अभ्यास डॉ. सामाले एस. टी.	110
27	संतांचा पर्यावरण विचार प्रा.डॉ. नवीन के. सोळंके	113
28	जलसमस्या जागतिक संघर्षाचे मूळ कारण प्रा.डॉ. तोळमारे एस.एस.	117
29	पर्यावरण और सनातन दृष्टि एक अध्ययन मंगल संभाजीराव खुपसे	121
30	Ananalysison Environment Andsustaina Bledevel Opmentissues & Challenges, Away Forward **Mr. Raju Ambhore, Dr. Pandurang Kalyankar**	123
31	Green Library: A review of selected research articles **Mr. Sanjay Dattatray Aher , Mr. Amol P Mehendale**	127
32	Impact of Environment on Tourism **Dr. Sutawane Parimal Arvind**	131
33	Balanced Development: A comparative Study of Marathwada and other Divisions of Marathwada **Ravindra Banshi Kadam**	133
34	Green Economy **Dr. Raosaheb Piraji Ingle**	138
35	A Study Of Impact Of Climate Change On Agriculture **Mr. Mahadev R. Kshirsagar**	140
36	An overview on advantages and challenges of Wind energy **Mr. DevendraBhikaji Sonawane**	143

Scanned with OKEN Scanner

2023-24

ONE DAY INTERDISCIPLINARY NATIONAL CONFERENCE ON 'THOUGHTS OF MAHATMA GANDHI : YESTERDAY, TODAY & TOMORROW'

Organized by

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

&

Department of History, Economics & Philosophy

KARMAYOGI TULSHIRAM PAWAR MAHAVIDYALAYA, HADOLT

Tq. Ahmedpur Dist. Latur (M.S.)

NAAC Accredited With 'B' Grade

Saturday 28th October 2023

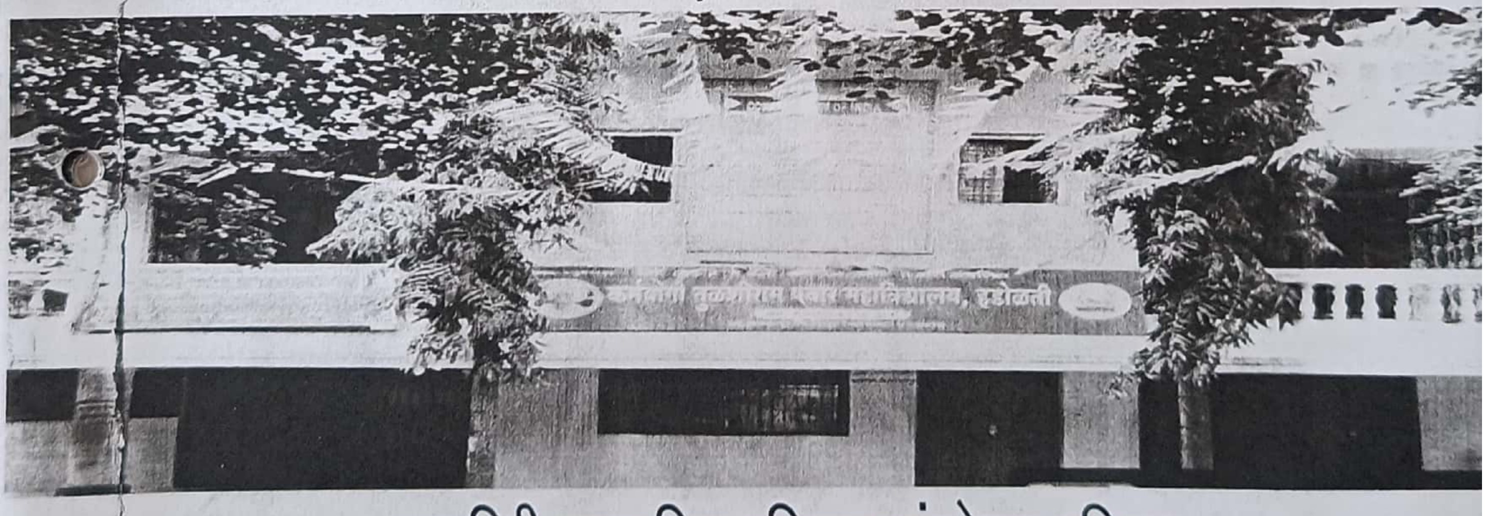

Impact Factor - 7.9 (SRJIF)

उदयगिरी बहुभाषिक इतिहास संशोधन पत्रिका

ISSN - 2583-8423 (Online

https://udayagiri.aaassher.

A Bimonthly, Refereed, & Peer Reviewed Journal of History September - October - 2023 (ISSUE No - 04)

Chief Editor

Dr. Anant N. Shinde

Udayagiri Bahubhashik Itihas Sanshodhan Patrika

Executive Editor

Dr. Deepak Bachewar

Principal

Karmayogi Tulshiram Pawar Mahavidyalaya, Hadolti Tq. Ahmedpur Dist. Latur

Editors

Dr. Ramesh Gangthad

Dr. Raosaheb Ingle

Dr. Suvarna Tenkale

16	महात्मा गांधीच्या आर्थिक विचारांची वर्तमानकालीन प्रासंगिकता - श्री जयदीप शिवाजी चव्हाण आणि डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	360 - 365
17	महात्मा गांधी यांचे स्वच्छताविषयक विचार - प्रा. डॉ. रविंद्र बाबुराव बाविस्कर	366 – 368
18	महात्मा गांधीचे अस्पृश्यता निवारण प्रासंगिक विचार आणि वास्तव - प्रा. डॉ. प्रमोद चव्हाण	369 – 373
19	Influence of Gandhian Ideology on R. K. Narayan's 'Waiting for Mahatma' - Dr. Nasreen L. Shaikh	374 - 376
20	महात्मा गांधी व असहकार चळवळ - प्रा. डॉ. वसंत निवृत्ती बंडे	377 – 381
21	म.गांधीजी यांचे शिक्षण विषयक विचार-एक अध्ययन - श्री गायकवाड यादव आणि प्रा. डॉ. शारदा बंडे	382 – 387
22	महात्मा गांधीजींच्या शेती व ग्रामीण विकास दृष्टीकोनाची प्रासंगिकता - प्रा. अमोल अरुण पगार	388 – 391
23	महात्मा गांधीजी आणि अस्पृश्यता निर्मूलन एक अभ्यास - देवकत्ते शिवाजी रामराव आणि डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	392 – 396
24	महात्मा गांधी आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था - प्रा. डॉ. संतोष कुटे	397 - 400
25	महात्मा गांधी आणि गाडगे महाराज समाजक्रांतीचे अग्रदुत - जगन्नाथ विठ्ठलराव कदम	406 – 410
26	महात्मा गांधी यांचा चंपारण्यातील सत्याग्रह - लेफ्ट. डॉ. पावडे खोब्राजी वामनराव	411 - 416
27	महात्मा गांधी यांचे सत्याग्रह विचार - प्रा. डॉ. शिवाजी सोमला पवार	417 – 426
28	गांधी विचार एक चिंतन.. - प्रा. डॉ. वसंत कदम	427 – 430
29	महात्मा गांधी आणि त्यांचे तत्त्वज्ञान - डॉ. बंजारा दिलीप लालू	431 – 434
30	म. गांधीजींच्या सत्याग्रहाची ओळख - डॉ. खलील नबीसाब सय्यद	435 - 438
31	महात्मा गांधी : असहकार चळवळ - चंदा गणेश चव्हाण	439 – 444

Scanned with OKEN Scanner

ONE DAY INTERDISCIPLINARY NATIONAL CONFERENCE ON 'THOUGHTS OF MAHATMA GANDHI : YESTERDAY, TODAY & TOMORROW'

Organized by

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

&

Department of History, Economics & Philosophy

KARMAYOGI TULSHIRAM PAWAR MAHAVIDYALAYA, HADOLTI

Tq. Ahmedpur Dist. Latur (M.S.)

NAAC Accredited With 'B' Grade

Saturday 28th October 2023

Impact Factor - 7.9 (SRJIF)

उदयगिरी बहुभाषिक इतिहास संशोधन पत्रिका

ISSN - 2583-8423 (Online)
https://udayagiri.aaassher.or

A Bimonthly, Refereed, & Peer Reviewed Journal of History September - October - 2023 (ISSUE No - 04)

Chief Editor
Dr. Anant N. Shinde
Udayagiri Bahubhashik Itihas Sanshodhan Patrika

Executive Editor
Dr. Deepak Bachewar
Principal
Karmayogi Tulshiram Pawar Mahavidyalaya, Hadolti Tq. Ahmedpur Dist. Latur

Editors
Dr. Ramesh Gangthade
Dr. Raosaheb Ingle
Dr. Suvarna Tenkale

16	महात्मा गांधीच्या आर्थिक विचारांची वर्तमानकालीन प्रासंगिकता - श्री जयदीप शिवाजी चव्हाण आणि डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	360 - 36[illegible]
17	महात्मा गांधी यांचे स्वच्छताविषयक विचार - प्रा. डॉ. रविंद्र बाबुराव बाविस्कर	366 – 368
18	महात्मा गांधीचे अस्पृश्यता निवारण प्रासंगिक विचार आणि वास्तव - प्रा. डॉ. प्रमोद चव्हाण	369 – 373
19	Influence of Gandhian Ideology on R. K. Narayan's 'Waiting for Mahatma' - Dr. Nasreen L. Shaikh	374 - 376
20	महात्मा गांधी व असहकार चळवळ - प्रा. डॉ. वसंत निवृत्ती बंडे	377 – 381
21	म.गांधीजी यांचे शिक्षण विषयक विचार-एक अध्ययन - श्री गायकवाड यादव आणि प्रा. डॉ. शारदा बंडे	382 – 387
22	महात्मा गांधीजींच्या शेती व ग्रामीण विकास दृष्टीकोनाची प्रासंगिकता - प्रा. अमोल अरुण पगार	388 – 391
23	महात्मा गांधीजी आणि अस्पृश्यता निर्मूलन एक अभ्यास - देवकत्ते शिवाजी रामराव आणि डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे	392 – 396
24	महात्मा गांधी आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था - प्रा. डॉ. संतोष कुटे	397 - 400
25	महात्मा गांधी आणि गाडगे महाराज समाजक्रांतीचे अग्रदुत - जगन्नाथ विठ्ठलराव कदम	406 – 410
26	महात्मा गांधी यांचा चंपारण्यातील सत्याग्रह - लेफ्ट. डॉ. पावडे खोब्राजी वामनराव	411 - 416
27	महात्मा गांधी यांचे सत्याग्रह विचार - प्रा. डॉ. शिवाजी सोमला पवार	417 – 426
28	गांधी विचार एक चिंतन.. - प्रा. डॉ. वसंत कदम	427 – 430
29	महात्मा गांधी आणि त्यांचे तत्त्वज्ञान - डॉ. बंजारा दिलीप लालू	431 – 434
30	म. गांधीजींच्या सत्याग्रहाची ओळख - डॉ. खलील नबीसाब सय्यद	435 - 438
31	महात्मा गांधी : असहकार चळवळ - चंदा गणेश चव्हाण	439 – 444

Scanned with OKEN Scanner

ONE DAY INTERDISCIPLINARY NATIONAL CONFERENCE ON 'THOUGHTS OF MAHATMA GANDHI : YESTERDAY, TODAY & TOMORROW'

Organized by

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

&

Department of History, Economics & Philosophy

KARMAYOGI TULSHIRAM PAWAR MAHAVIDYALAYA, HADOLTI

Tq. Ahmedpur Dist. Latur (M.S.)

NAAC Accredited With 'B' Grade

Saturday 28th October 2023

Impact Factor - 7.9 (SRJIF)

उदयगिरी बहुभाषिक इतिहास संशोधन पत्रिका

ISSN - 2583-8423 (Online)
https://udayagiri.aaassher.or

A Bimonthly, Refereed, & Peer Reviewed Journal of History September - October - 2023 (ISSUE No - 04)

Chief Editor
Dr. Anant N. Shinde
Udayagiri Bahubhashik Itihas Sanshodhan Patrika

Executive Editor
Dr. Deepak Bachewar
Principal
Karmayogi Tulshiram Pawar Mahavidyalaya, Hadolti Tq. Ahmedpur Dist. Latur

Editors
Dr. Ramesh Gangthade
Dr. Raosaheb Ingle
Dr. Suvarna Tenkale

Scanned with OKEN Scanner

15	तथागत बुद्ध और महात्मा गांधीजी का अहिंसा वाद - प्रा. डॉ. बुवा सूर्यभान रमेश	635 – 637
16	महात्मा गांधी आणि क्रिकेट - प्रो. डॉ. गोविंद केरबा कलवले	638 – 641
17	Mahatma Gandhi's Concept of Truth and Its Literary Interpretations in Indian Literature - More J. G.	642 – 645
18	महात्मा गांधी व चंपारण्य सत्याग्रह - पुनम अनिल कठारे	646 – 649
19	महात्मा गांधी यांच्या विचारांची वर्तमान प्रासंगिकता - प्रा. पुरुषोत्तम रंगराव चाटे	650 – 653
20	Mahatma Gandhi's Vision for the Future of India: The Significance of Enlightened Perspective - Dr. Hatode Kirtiratna B.	654 – 658
21	महात्मा गांधी यांचे अस्पृश्यता निर्मूलनविषयक विचार - प्रा. देवशेट्टे सुरेश मनोहरराव	659 – 662
22	गांधीवाद: एक शास्वत विकासाची प्रेरणा - डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे आणि डॉ. विजय नागोराव भोपाळे	663 – 666
23	Educational Philosophy of Mahatma Gandhi - Dr. More Babruwan	667 – 670
24	गांधी बापू : मानवतेचा पुजारी - डॉ. दिगंबर नागोराव माने	671 – 675
25	महात्मा गांधी यांचे ग्रामविकास विषयक विचार : एक अभ्यास - प्रा. डॉ. दामावले डी. एन.	676 – 679
26	ग्रामोद्योग (Village Industry) - डॉ. सतीशकुमार बाबुराव डोंगे	680 – 683
27	धर्म आणि परमेश्वर : महात्मा गांधी - प्रा. मनोज आर. पवार	684 – 686
28	महात्मा गांधी आणि असहकार चळवळ - डॉ. घन आनंद लक्ष्मीकांत	687 – 692
29	महात्मा गांधी यांचे शिक्षण व्यवसाय विषयी विचार: काल, आज, आणि उद्या - नादरगे चंद्रदीप बालाजी	693 – 699

Scanned with OKEN Scanner

Environmental Conservation & Disaster Management

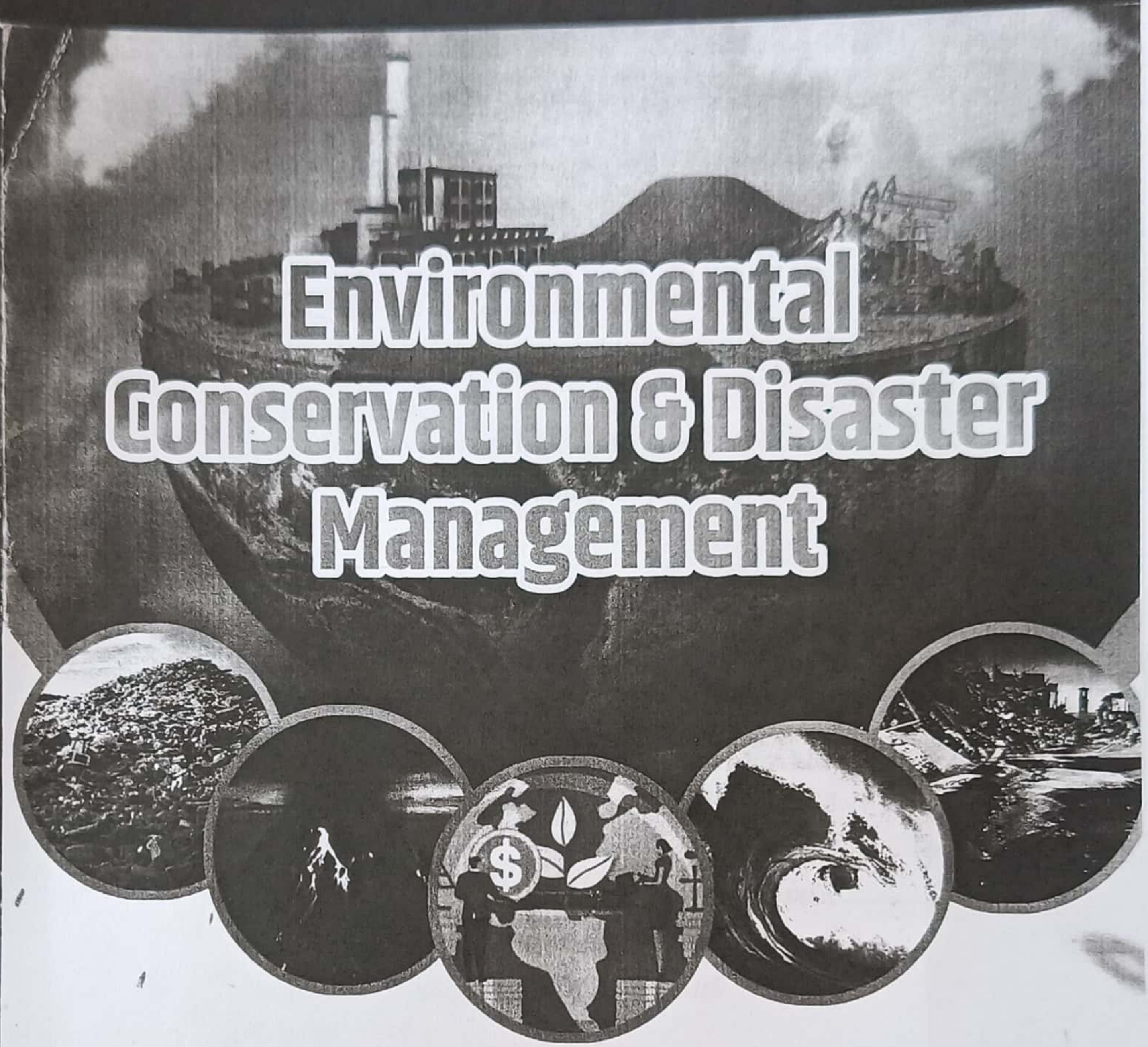

Editor

Dr. Vitthal Chavan Dr. Baliram Pawar

Scanned with OKEN Scanner

INDEX

Sr. No.	Paper	Page No.
1	Human Health and the Environment **Dr. Anuradha Rathod**	1
2	Environment and Human Health **Dr. Reena Meshram**	7
3	Surface Water Issues : Awater Harvesting And Management **G. T. Rathod, J. B. Hattarage, S. D. Yadav**	10
4	Sanitation and Women in Metropolitan Cities **Ms. VANDANA, Prof (Dr) Ajay Kumar Chaturvedi**	15
5	Towards Sustainable Environmental Administration : Challenges and Opportunities **J. B. Hattarge, V. G. Mane, G. T. Rathod**	23
6	पर्यटन आणि आपत्ती व्यवस्थापन **गजानन विश्वनाथ गायकवाड**	29
7	आवर्षण : एक नैसर्गिक आपत्ती **डॉ. भावे जयश्री सखाराम**	33
8	लोकसंख्या शिक्षण एक अभ्यास **सुनिता काशिनाथ जगताप, डॉ. विलास देशमुख**	37
9	आपत्ती व्यवस्थापन - एक दृष्टिक्षेप **डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	43
10	टाकाऊ पदार्थाची विल्हेवाट : काळाची गरज **डॉ. यु. एस. कानवटे**	47
11	मराठी साहित्यातून निसर्गातील आलेले वर्णन **डॉ. श्रीहरी दासू चव्हाण**	52
12	पर्यावरणाचा समाजावर झालेला परिणाम आणि उपाय **डॉ.आव्हाड भगवान भानुदास**	56
13	पर्यावरणातील अजैविक घटकांचा ऱ्हास एक अभ्यास **डॉ. पांडूरंग मुठ्ठे**	63
14	भारतातील वाढती लोकसंख्या; पर्यावरण समस्या एन. के. लटपटे	67

Scanned with OKEN Scanner

Book 3

VOL.10 | ISSUE 5| SEPT-OCT. 2024 IMPACT FACTOR: 4.197 (IIJIF) ISSN:2454-5503

2024-25

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A Peer Reviewed Bimonthly International Journal

Special Issue on

INDIAN CONSTITUTION AND ADMINISTRATION: GOALS AND ACHIEVEMENTS

Issue Editor

Dr. Koneru Dummalwad

Chief Editor

Dr. Kalyan Gangarde

Scanned with OKEN Scanner

16. डिजिटल न्यायव्यवस्था एक चिकित्सक अभ्यास 47
अश्विनी अंगद धायगुडे 47
17. *प्रशासकीय उत्तरदायित्व आणि नैतिकता* 50
प्रा.बन वशिष्ठ गणपतराव 50
18. धर्मनिरपेक्षता आणि नवीन भारत 53
प्रा.डॉ. शिंदे प्रकाश राव साहेब 53
19. भारतातील पर्यावरण कायदा - एक अवलोकन 56
प्रा.डॉ. सुर्यकांत पवार 56
20. *छत्रपती शिवाजी महाराजांची लष्करी प्रशासन व्यवस्था* 60
प्रा. डॉ.माणिक भिकाजी डोखळे 60
21. राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग महिला हक्क विकास 65
प्रा . आचार्य बालाजी वैजनाथ 65
22. *पंचायत राज व्यवस्थेतील प्रशासकीय सुधारणांचा अभ्यास* 67
प्रा.सुभाष किसनराव पोले 67
23. आर्थिक विषमता : भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील एक आव्हान 72
डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे 72
24. तथागत बुद्ध प्रणित सामाजिक न्याय आणि भारतीय संविधान 74
डॉ.प्रा.शंकर अर्जुन खिल्लारे 74
25. लोकप्रशासनातील कार्यक्षमता व माहितीचा अधिकार 80
स्नेहा हंसराज कदम 80
26. लोकप्रशासनातील नैतिकता : सैद्धांतिक आकलन 83
डॉ. वैशाली शेषराव पेरके 83
27. संविधान मे हिंदी भाषा 86
प्रा. दिगंबर ज्ञानोबा गायकवाड 86
28. *Indian Democracy and It's Changing Dimensions* 88
Prof. Dr. Shaikh M.I. 88

Scanned with OKEN Scanner

ISSN 2278-5655

जानेवारी - फेब्रुवारी

खंड-XIV, अंक- I(a)

AMIERJ

A Peer Reviewed Referred Journal

अर्हत मल्टीडिसिप्लिनरी इंटरनॅशनल एज्युकेशन रिसर्च जर्नल

DOI Indexed Journal

SJIF Impact Factor: 8.343

OPEN ACCESS

संपादक

डॉ. दीपक भारती

डॉ. राम सोलंकर

प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ

Scanned with OKEN Scanner

ISSN 2231-6171

International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

HI-TECH RESEARCH ANALYSIS

(UGC Approved,Refereed & Peer Reviewed Research Journal)

Year -XV, Issue - XXIX, Vol. - II | Impact Factor 6.70 (GRIFI) | Feb. 2025 To July 2025

Vimukta Jati Seva Samitee's

Gramin (ACS) Mahavidyalaya

Vasantnagar (Kotgyal), Tq. Mukhed, Dist. Nanded-431715(M.S.)

Affiliated to Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded (M.S.)

(NAAC Reaccredited A Grade with CGPA 3.2)

One Day Multidisciplinary National Conference

on

Recent Trends in Economics, Sociology and Geography

(Date : 10/ 02/2025)

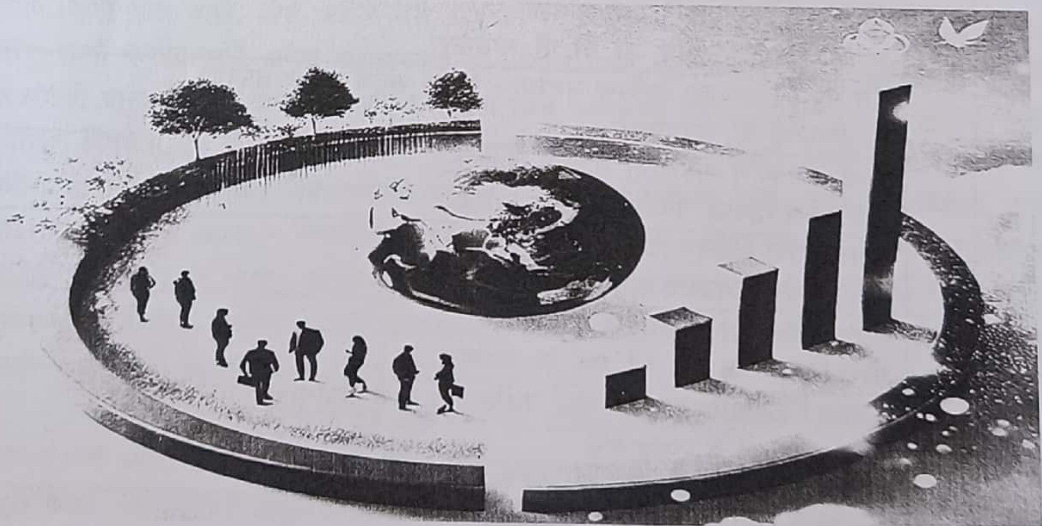

Editor In Chief
Dr. Haridas B. Rathod

Co-Editor
A. B. Thorve

Co-Editor
Dr. G. H. Mathpati

Co-Editor
Dr. V. T. Naik

Scanned with OKEN Scanner

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	सायबर वित्तीय धोकेबाजी व लूट एक अभ्यास **डॉ. दिगांबर मारोती गायकवाड**	1
2	आर्थिक विकासात महिलांचे योगदान **डॉ. बी. एस. केंद्रे**	4
3	आर्थिक विकासात महिलांची भूमिका **डॉ. गोविंद राजाराम परडे**	7
4	स्वयंसहाय्यता गट : विकासाची चळवळ **डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	10
5	आर्थिक विकासात महिला बचत गटाची भूमिका संदर्भ नांदेड जिल्हा **प्रशांत मुनेश्वर, डॉ. व्ही. जी. कंधारे**	12
6	महिलांच्या आर्थिक सक्षमीकरणामध्ये बचत गटाचे योगदान **प्रा. ए. बी. थोरवे**	15
7	बचत गट आर्थिक स्थैर्य आणि महिला सबलीकरण **डॉ. राजेश्री आप्पाराव जाधव**	19
8	ग्रामीण भागातील महिलांची आर्थिक समस्या **प्रा. सुजीत विठ्ठलराव कमलाकर**	22
9	बांधकाम कामगारांसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या शासकीय योजना **सय्यद फैसलोद्दिन अरिफोद्दिन, डॉ. आर. व्ही. कीर्तनकार**	25
10	ग्रामीण भागातील महिलांच्या आर्थिक समस्या सोडविण्यात सहकारी पतसंस्थेची भूमिका **रामेश्वर एकनाथ हिंगरुपे, डॉ. डी. डी. चौधरी**	28
11	आर्थिक विकासात महिलांची भूमिका **रुपाली नारायण जाधव, डॉ. बी. पी. गाडेकर**	31
12	शेत मजूर स्त्रियांच्या आर्थिक समस्या - विशेष संदर्भ कंधार तालुका **डॉ. शिवाजी डी. भागानगरे**	34
13	बचत गट आणि महिलांचा आर्थिक विकास **नेहा सुभाष घोबाळे, रुपाली नारायण जाधव**	38
14	जलसंपत्तीचा चिरंतन विकास **डॉ. जनार्धन केशवराव वाघमारे**	42
15	शाश्वत विकास : अडथळे व आव्हाने **संध्या शिवहार आढाव, डॉ. एन. के. वाघमारे**	45
16	**जालना जिल्ह्यातील**तालुकानिहाय गळीतधान्य पीक संयोगाचा भौगोलिक अभ्यास (इ.स.२०००-०१ ते २००४-०५) **डॉ. सुनिल धोंडिराम राठोड, डॉ. सुचिता बबनराव जाधव**	48
17	मानवनिर्मीत आपत्ती व त्याचे व्यवस्थापन **डॉ. विजय नागोजी विनकर**	52
18	उस्मानाबाद जिल्ह्यातील हरभरा पीक प्रारुप : एक भौगोलिक अभ्यास **डॉ. एन. टी. देशमुख, डॉ. सी. व्ही. ताटे**	55
19	हिंगोली जिल्ह्यातील सेवा केंद्राचा भौगोलिक अभ्यास **श्री. मारुती अरविंद विभूते**	58

Scanned with OKEN Scanner

अमृतमहोत्सवी वर्षानिमित्त गौरवग्रंथ

कर्मयोगी पुत्र

प्रा. पी. टी. पवार

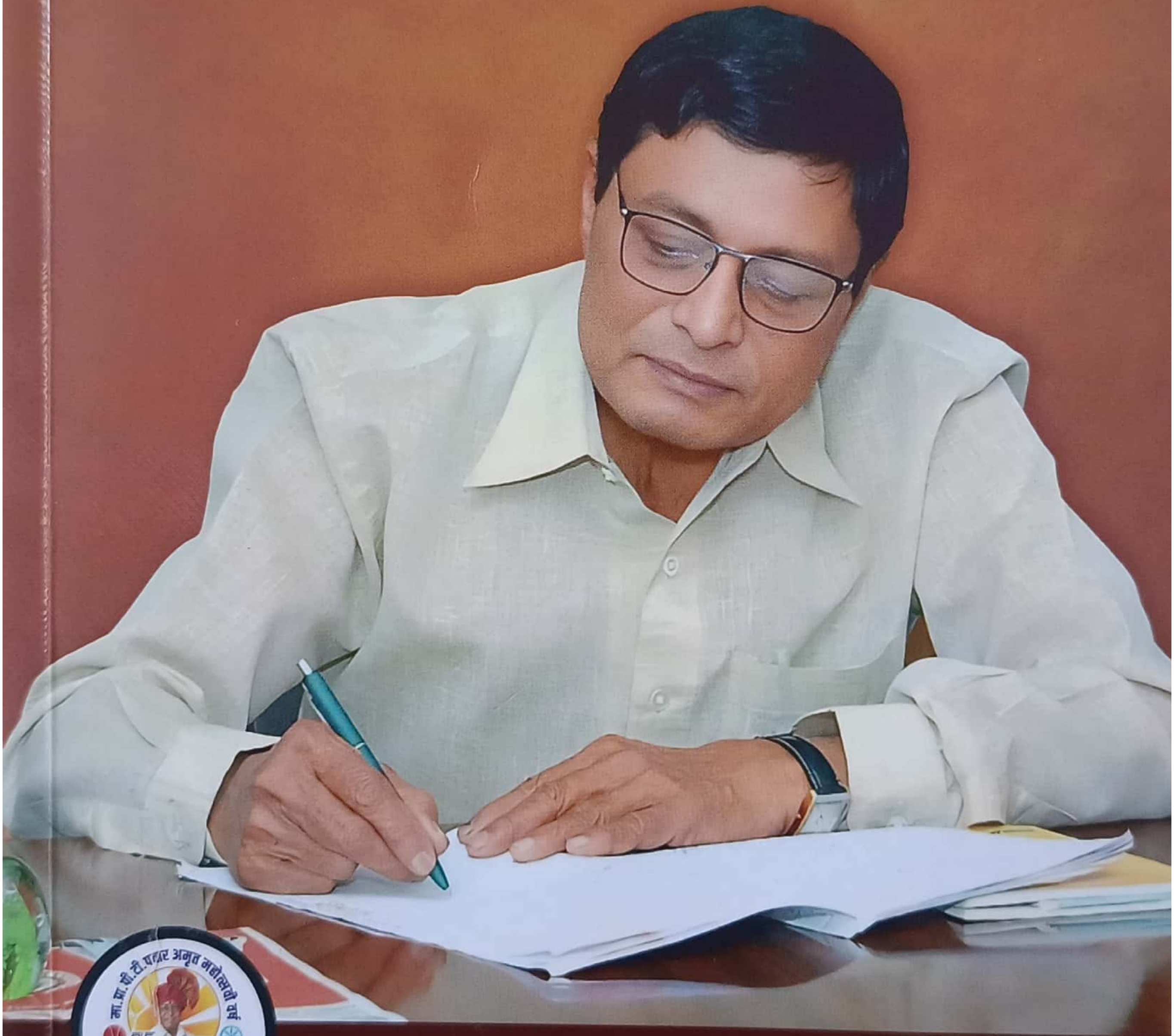

संपादक

डॉ. निलेश पवार ◆ डॉ. बालाजी भंडारे

Scanned with OKEN Scanner

कर्मयोगी पुत्र : प्रा.पी.टी.पवार
संपादक :
डॉ.निलेश पवार, डॉ.बालाजी भंडारे

ISBN 978-93-6342-002-1

प्रभाकर पब्लिकेशन
महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालयाजवळ,
मुख्य पोस्ट ऑफीस रोड, लातूर.
४१३५१२ मो.८६००८८११२७
Website - www.prabhakarpublication.in

© सर्व हक्क संपादकाधिन

: प्रथम आवृत्ती :
१० फेब्रुवारी २०२५
: मुद्रक :
आर्टी ऑफसेट, लातूर
: अक्षर जुळवणी :
रोहित टायपिंग सेंटर, लातूर
: मुखपृष्ठ रेखाटन :
शिवाजी हांडे
मूल्य - ₹ ३००/-

Karmyogi Putra
Prof. P. T. Pawar
Editor :
Dr. Nilesh Pawar,
Dr. Balaji Bhandare

ISBN 978-93-6342-002-1

Prabhakar Publication
Near Basweshwar College,
Main Post office Road, Latur.
413512 Mob. 8600881127
Website - www.prabhakarpublication.in

Copyright © Editors

: First Editon :
10 February 2025
: Offset :
Arty Offset, Latur
: Typing :
Rohit Typing Center, Latur
: Cover Design :
Shivaji Hande
Price : ₹ 300 /-

*सूचना : 'कर्मयोगी पुत्र : प्रा.पी.टी.पवार'या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी - फोटोकॉपिंग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. या ग्रंथातील लेखकांच्या मताशी संपादक, प्रकाशक, मुद्रक, वितरक सहमत असतीलच असे नाही.

Scanned with OKEN Scanner

१८. सामाजिक भान जपणारे हाडाचे
शिक्षक : प्रा. पी. टी. पवार / १२४
प्रो. डॉ. एस. पी. घायाळ
१९. हजारो मुलांच्या शैक्षणिक जीवनाचे
शिल्पकार... पी. टी. पवार सर / १२७
इंजि. हसन ऊर्फ मदार देवणीकर
२०. आदरणीय प्रा. पी. टी. पवार साहेब :
एक बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व / १३२
सह. प्रा. डॉ. रमेश गंगथडे
२१. निश्चयाचा महामेरू / १३९
प्रा. डॉ. उमाकांत माकणीकर
२२. एक आदर्श संस्थाचालक : प्रा. पी. टी. पवार / १४२
प्रा. डॉ. सादिकअली हबीबसाब शेख
२३. कुटुंबवत्सल शिक्षणमहर्षी प्रा. पी. टी. पवार / १४६
डॉ. रजनी अ. बोरोळे
२४. मा. प्रा. पी. टी. पवार सर :
एक सर्वस्पर्शी उत्तुंग व्यक्तिमत्त्व / १५०
डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे
२५. समाजमन असलेले अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्व / १५३
प्रा. डॉ. कोनेरू डुमलवाड
२६. शिक्षणाचा ध्यास घेणारे मा. प्रा. पी. टी. पवार सर / १५७
डॉ. सूर्यभान रमेश बुवा
२७. क्रांतिसूर्याचा कृतिशील पाईक / १६०
प्रा. डॉ. गोविंद शिळे
२८. प्रेरणादायी व्यक्तिमत्त्व : आदरणीय प्रा. पी. टी. पवार सर / १६५
डॉ. सुवर्णा उमाकांत टेंकाळे

Scanned with OKEN Scanner

Peer Reviewed Refereed and
UGC Listed Journal No. 40776
ISSN - 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Single Blind Review / Double Blind Review

Volume - XIV | Issue - IV
October - December - 2025
Marathi Part - I

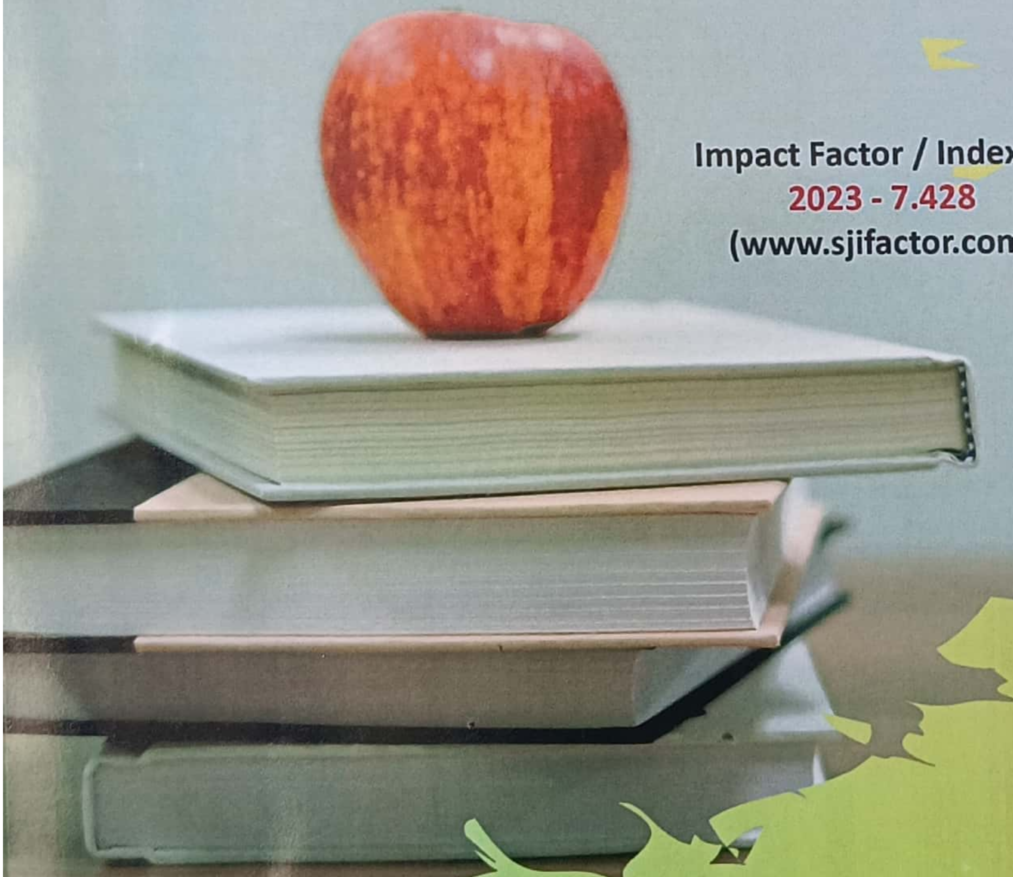

Impact Factor / Indexing
2023 - 7.428
(www.sjifactor.com)

Ajanta Prakashan

Scanned with OKEN Scanner

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	लोकसंख्या वाढ व मानव संसाधनाचे नियोजन: आर्थिक व सामाजिक प्रगतीसाठी धोरणात्मक दृष्टिकोन **प्रा. डॉ. गाडेकर बी. पी.**	१-८
२	जागतिक शाश्वत विकास आणि भारत **डॉ. गणेश लोढे**	९-१२
३	स्वातंत्र्यानंतर भारतीय राजकीय पक्षांच्या निवडणूक जाहीरनाम्यातील आर्थिक धोरण: सातत्य व बदल **येगावकर मुकुंद बळवंतराव**	१३-१७
४	भारताचा शाश्वत विकास: प्रगती आणि आव्हाने **डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	१८-२२
५	आधुनिक काळातील माध्यमाचे बदलते स्वरूप **डॉ. गणेश मुरलीधर जोशी**	२३-२८
६	भारतामधील आर्थिक साक्षरतेचे मूल्यांकन आणि त्याचा सामाजिक व आर्थिक परिणाम **उमेश रामदास वैरागडे** **डॉ. एन. जी. उमाटे**	२९-३६
७	संसाधनांचे कार्यक्षम व्यवस्थापन आणि शाश्वत विकास **डॉ. आर. एस. वानखेडे**	३७-४६
८	शेतीसमोरील आव्हाने आणि संधी, २१ व्या शतकातील उद्योग: महाराष्ट्र राज्यातील मराठवाडा प्रदेश विशेष संदर्भ **प्रा. डॉ. दिलीप काकडे** **ज्योती अशोक हनवते**	४७-५०
९	भारतातील प्रादेशिक असमतोल एक अध्ययन **श्री. विश्वनाथ बाजीराव कदम**	५१-५८
१०	भारतातील बेरोजगारी एक अभ्यास **मनीषा संभाजी पोतरे** **डॉ. भोसेले एम. व्ही.**	५९-६३
११	महाराष्ट्रातील वित्तीय समावेशन (२०१४–२०२३): बँकिंग पायाभूत सुविधा आणि कर्ज प्रवाहातील प्रादेशिक विषमता **धैर्यशील हणमंत मस्के**	६४-६९
१२	आदिवासी जमातीच्या कल्याणकारी योजनांचे अर्थशास्त्रीय अध्ययन - एक अभ्यास **विकास संभाजी ढोले** **प्रा. डॉ. डि. के. मगर**	७०-७५
१३	शाश्वत विकास आणि परिवर्तन **श्री. कळंबे सुभाष भगाजी** **प्रा. डॉ. भिंगोले बाळासाहेब सोनबा**	७६-८४

Scanned with OKEN Scanner

ISSN 0976-0377
RNI. MAHMUL02805/2010/33461

(I[illegible]nal Registered & Recognized
Research Jo[illegible]ated To Higher Education for all Subjects

INTERLINK RESEARCH ANALYSIS

Editor In Chief
Dr. Balaji Kamble

Scanned with OKEN Scanner

RNI. MAHMUL02805/2010/33461
Interlink Research Analysis
IMPACT FACTOR 6.70
ISSN 0976-0377
Issue:XXXI,Vol. II, Jan. 2025 To June 2025

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	Assessment of fluoride concentrations Manjara dam water of Beed District, Maharashtra state **Vinod N. Kale**	1
2	Cinematic Adaptation of literature: A Study of Shakespeare's Play **Dr. P. Y. Pathan, Pravinkumar B. Jaybhaye**	6
3	Representation of Tribal Culture and Identity in Santhal Pargana Literature: A Postcolonial and Postmodern Approach **Pranav Raj**	9
4	The Effectively Use of Various ICT tools in English Education **Sanjana Bhagwant Chemate**	17
5	Multi Disciplinary Trends in Higher Education Policy 2020 Research Findings **Prof. Dr. Anant L. Zandekar**	23
6	कांके प्रखण्ड के उरांव महिलाओं के आर्थिक जीवन पर शहरीकरण का प्रभाव : एक मानवशास्त्रीय अध्ययन **श्रुति कुमारी, डॉ. ख्रीस्त विश्वासी मीना तिर्की**	30
7	अनुसूचित जाति की महिलाओं का पंचायत की राजनीति में बढ़ती सक्रियता **विनोद कुमार अग्रवाल, डॉ. संध्या तिवारी**	37
8	मिथिलेश्वर की कहानियों में ग्रामीण जीवन का सामाजिक संघर्ष **प्रा. धनराज. एस. बिराजदार**	43
9	हिंगोली जिल्ह्यातील महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेचा सामाजिक प्रभाव : घटक निहाय अभ्यास (२०१०-२०२५) **अक्षय बबन जाधव, डॉ. पांडुरंग बी. पाटील**	46
10	नांदेड शहरातील नागरी सहकारी बँकांची आर्थिक प्रगती **सविता निवृत्तीराव खिराडे, डॉ.सुरेश चंद्रकांत मेहेत्रे**	56
11	मराठवाड्यातील ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांच्या समस्या : एक अभ्यास **शिवाजी रामराव देवकत्ते, डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	61
12	बँक ऑफ महाराष्ट्र तर्फे पुरविली जाणारी डिजिटल उत्पादने व सेवा यांचा आढावा **पुजा ज्ञानोबा शेळ्के, डॉ. सुरेश चंद्रकांत मेहेत्रे**	71
13	भारतीय सेवा क्षेत्राच्या कामगिरीचा आढावा **डॉ. वाळू वापुराव कागदे**	78

Scanned with OKEN Scanner

PEER REV[illegible]
INDEXED (S[illegible]

ISSN : 2319-8648
Impact Factor : 7.139

Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's

Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)

NAAC Accredited 'A+' Grade with CGPA 3.49

Affiliated to Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

Department of Economics

Organized

ICSSR Sponsored National Seminar

Public Policy in India and the Global Sout[illegible]etrospective Analysis

Da[illegible] & 7th March 2025

Vol. II

Executive Editor
Dr. Mahadev Gavhane

Editor
Dr. Gadekar B. P.
Head, Dept. of Economics

Co-Editor
Dr. Chandrashekhar A. Dawane
Dr. Vitesh B. Nikte
Dr. Bhagwat C. Bokde

Chief Editor
Mr. Arun B. Godam

www.rjournals.co.in

Scanned with OKEN Scanner

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Special Issue 101, Vol. II | Peer Reviewed | ISSN : 2319 - 8648
March 2025 | SJIF Impact factor | Impact Factor : 7.139

19. महिला केंद्रित सामाजिक धोरणे आणि लिंग समानता.
प्रतिमा कमलाकर बोरोळकर, प्रा. डॉ. एल. एच.पाटिल. 101

20. स्वच्छ पाणी आणि स्वच्छतेसाठी सार्वजनिक धोरण
डॉ. प्रा. सौ. मंडले एस. यु. 106

21. महाराष्ट्रातील बाल कल्याण धोरण आणि त्या संदर्भातील विविध योजनांचा आढावा
डॉ. मिनाक्षी निवृतीराव कोंगे 110

22. भारतातील पायाभूत सुविधाचा विकास आणि सार्वजनिक गुंतवणूकीचा आढावा
लता रंगराव माने, डॉ. एस.एस. देवनाळकर 114

23. कृषी धोरण आणि ग्रामीण विकासाच्या व्यूहरचना - एक अभ्यास
कल्याणी ऋतुजा संजीव, डॉ. गाडेकर बी. पी. 119

24. मराठवाड्यातील ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांच्या समस्या एक विशेष अभ्यास
देवतेते शिवाजी रामराव, डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे 112

25. सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उपक्रमाची भारतीय अर्थव्यवस्थेतील भूमिका आणि सरकारी धोरण
प्रा डॉ.शिवाजी पाते 126

26. अन्न सुरक्षा आणि कुपोषणाला संबोधित करणारी धोरणे : एक चिकित्सक अभ्यास
कु. निकिता विजयकुमार इगवे, डॉ. गाडेकर बी.पी. 130

27. समन्यायी पाणी वाटप कायदा आणि मराठवाडा
प्रा. डॉ. निलेश होदलूरकर 135

28. ग्रामीण विकासात कृषी योजनाची भूमिका
डॉ बाबू दिगांबर तोटरे , प्रोफेसर दिलीप अर्जुने 139

29. भारतीय कृषी क्षेत्रासमोरील आव्हाने व उपाययोजना
पवन रामचंद्र चुंगडे, डॉ. विठ्ठल शंकरराव फुलारी 142

30. भारतामधील आर्थिक सुधारणा आणि गरीबी निर्मूलन – एक अभ्यास
सुनील ज्ञानदेव मुंढे, डॉ. प्रा. मदन लक्ष्मण शेळके 146

Scanned with OKEN Scanner

Peer Reviewed Refereed and
UGC Listed Journal No. 40776

ISSN - 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Single Blind Review / Double Blind Review

Volume - XIV | Issue - IV
October - December - 2025
Marathi Part - II

Impact Factor / Indexing
2023 - 7.428
(www.sjifactor.com)

Ajanta Prakashan

Scanned with OKEN Scanner

CONTENTS OF MARATHI PART - II

S. No.	Title & Author	Page No.
१५	भारतातील बेरोजगारीची सद्य:स्थितीतील आव्हाने, कारणे व उपाय **कल्याण दिगंबर जोगदंड**	८९-९४
१६	महाराष्ट्रातील ऊस उत्पादकांपुढील आव्हाने व त्यावरील उपाययोजना : एक अभ्यास **देवकत्ते शिवाजी रामराव** **डॉ. रावसाहेब पिराजी इंगळे**	९५-९९
१७	भारतातील ग्रामीण भागाताल दारिद्रयरेषेखलाल व दारिद्रयरेषेवराल उत्पन्न गटाताल लोकांच्या उपभोगाचा तुलनात्मक अभ्यास **श्री. साबणे प्रशांत दत्तात्रय**	१००-१०७
१८	हवामान बदल आणि ग्रामीण महाराष्ट्रातील शेती एका अभ्यास **श्री. मयुरेश अविनाश मोकाशी**	१०८-११३
१९	सुरक्षित भविष्यासाठी जलसाधनसंपत्तीचा शाश्वत विकास **प्रा.डॉ. श्रद्धानंद बा. माने**	११४-१२०
२०	शाश्वत विकासाची ध्येय आणि अर्थव्यवस्था **सातपुते पूनम चरणदास**	१२१-१२५
२१	पायाभूत सुविधा विकास आणि परिवर्तन **अर्चना रामनाथ कानवडे**	१२६-१२९
२२	शेती क्षेत्राच्या विकासामध्ये आधुनिक जलसिंचन प्रकल्पाची भूमिका **प्रा. डॉ. सुरेश चंद्रकांत मेहेत्रे** **सखाराम प्रकाशराव केदारे**	१३०-१३६
२३	प्रादेशिक असमतोल: समस्या आणि उपाय **परशुराम बळीराम माने**	१३७-१४४
२४	आदिवासी महिलांच्या परिवर्तनाचे घटक: एक चिकित्सक अभ्यास **सखाराम नागोराव खुपसे**	. १४५-१५१

Scanned with OKEN Scanner